

РОЗДІЛ III. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО

УДК 347.93 (477)

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПОСАДОВИМИ АБО СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ГІДНОСТІ ТА ЧЕСТІ, ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ, СПРОСТУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ І НЕГАТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Яковенко Є.О., к.ю.н., головний державний інспектор

*Головне управління Міністерства доходів і зборів України
у Дніпропетровській області (yakovenkoA@i.ua)*

Стаття присвячена дослідженню особливості захисту посадовими або службовими особами органів державної влади та місцевого самоврядування гідності та честі, ділової репутації, спростування негативної та недостовірної інформації.

Ключові слова: судовий захист, гідність, честь, ділова репутація.

Яковенко Е.А. НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЗАЩИТЫ ДОЛЖНОСТНЫМИ ИЛИ СЛУЖЕБНЫМИ ЛИЦАМИ ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ВЛАСТИ, ДОСТОИНСТВА И ЧЕСТИ, ДЕЛОВОЙ РЕПУТАЦИИ, ОПРОВЕРЖЕНИЯ НЕДОСТОВЕРНОЙ И НЕГАТИВНОЙ ИНФОРМАЦИИ / Главное управление Министерства доходов и сборов Украины в Днепропетровской области, Украина

Статья посвящена исследованию особенности защиты должностными или служебными лицами органов государственной власти и местного самоуправления достоинства и чести, деловой репутации, опровержения недостоверной и негативной информации.

Ключевые слова: судебная защита, достоинство, честь, деловая репутация.

Yakovenko E.A. SOME FEATURES OF DEFENCE OF PUBLIC AND DIGNITY AND HONOUR, BUSINESS REPUTATION, REFUTATION OF UNRELIABLE AND NEGATIVE INFORMATION AUTHORITIES PUBLIC OR OFFICIAL SERVANTS / Main administration of Ministry of profits and collections of Ukraine in the Dnepropetrovsk area, Ukraine

Judiciary practice of the European Human Rights Court and national courts reflects a defence's feature of honour and respect, business standing, refutation of inadequate and negative information by officials of public authorities or local government, connected with their performance of functional duties and citizens of Ukraine who are not officials. Such defence's feature concern ability of officials of public authorities or local government to prove infringement of personal non-property right in court. The analysis of judiciary practice of the European Human Rights Court and national courts leads about such ability in the presence of simultaneously necessary major factors which give possibilities to officials of public authorities or local government to protect the broken non-property right in a court. Definition of such major factors is necessary for practical application of the Ukrainian current legislation's norms for protection of honour and respect, business standing, refutation of inadequate and negative information by officials of public authorities or local government in court.

On the grounds of analysis of the current Ukrainian legislation, positions of the Ukrainian Supreme Court and the European Human Rights Court it is possible to come to following conclusions:

- realisation of the information right should not break civil, political, economic, social, spiritual, ecological and other rights, freedom and legal interests of other persons;
- judicial protection of contradiction of inadequate information's about itself and members of the family for everyone;
- tort as infringement of the person's right to respect for honour and respect, business standing provides dissemination of inadequate and negative information about this person;
- actual approval can be checked up about their corresponding to the reality and can be refuted;

- honour and respect, business standing are categories of morality which define a good name of the person in the set ;
- value judgement, ideas, conviction, a critical estimation of the certain facts and defects which could not be checked up about their corresponding to the reality or could not be refuted is not a subject of judicial protection. There should be a basis for such judgement, even when it is estimated judgement;
- the proof of reliability of the negative information about claimants is assigned to the respondent, and the duty of the proof of the fact of distribution of inadequate and negative information is assigned to the claimant by the respondent only.

On the basis of the analysis of the current Ukrainian legislation, positions of the Ukrainian Constitutional Court and the European Human Rights Court it is possible to assert, that letters, statements, complaints cannot be considered as disseminated information which discredit honour and respect, business standing or harm interests of officials of public authorities or local government, if they contain simultaneously information about officials' of public authorities or local government activity corresponding functional duties that has led to right's infringement of the claimant (applicant). It must have clarification what was the harm to the rights of the claimant (applicant), and clarification of actions of such official which had no legal grounds, and have broken the right of the claimant (applicant).

It can not be considered as dissemination of inadequate information if it is established, that

- the reference in law-enforcement or state authorities with the statement or the complaint about judicial misconduct if this authority is not allocated by powers concerning legality restoration in corresponding relations or applications of the sanctions to the offender provided by the law;
- the humiliation of honour and respect, business standing of the certain official was the purpose of these actions;
- the information is disseminated with comprehension of its unauthenticity;
- there were no purpose for the reference of the person to the specified authority and this reference is caused not by intention to execute the civic duty or to protect the rights, freedom or legitimate interests.

Key words: defence, respect, honour, business standing.

Судова практика Європейського Суду з прав людини і загалом національних судів наявно висвітлює різницю і особливості захисту гідності та честі, ділової репутації, спростування недостовірної інформації посадовими або службовими особами органів державної влади та місцевого самоврядування (далі – посадові або службові особи), пов'язану з виконанням ними функціональних обов'язків, та громадянами України, які не є посадовими або службовими особами. Такі особливості захисту в першу чергу стосуються можливості посадових або службових осіб довести в суді порушення свого особистого немайнового права. Як свідчить аналіз судової практики Європейського суду з прав людини і національних судів, це можливо, але за наявності одночасно необхідних основних факторів, які надають можливість посадовій або службовій особі захистити в суді порушене своє особисте немайнове право. Визначання таких основних факторів є необхідним для практичного застосування норм діючого законодавства України при зверненні посадових або службових осіб до суду за захистом своєї гідності та честі, ділової репутації, спростування недостовірної і негативної інформації.

Усі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій. Реалізація права на інформацію громадянами, юридичними особами і державою не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб [1].

Інформацією є документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що мали або мають місце в суспільстві, державі та навколишньому середовищі; суб'єкт відносин у сфері інформації може вимагати усунення порушень його права [2].

Конституція України надає право фізичній особі на недоторканість особистого і сімейного життя, право на повагу до гідності та честі [2].

Кожен зобов'язаний неухильно дотримуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.

Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації [3].

Кожна особа має право звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів у порядку, встановленому Цивільним процесуальним кодексом України [4].

Захист особистого немайнового права здійснюється способами, встановленими главою 3 ЦК України. Захист особистого немайнового права може здійснюватися також іншим способом, відповідно до змісту цього права, способу його порушення та наслідків, що їх спричинило це порушення [2].

Верховний Суд України у своїй постанові від 27.02.2009 №1 за результатами проведеного Пленуму дійшов висновку, що недостовірною вважається інформація, яка не відповідає дійсності або викладена неправдиво, тобто містить відомості про події та явища, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них не відповідають дійсності (неповні або переключені).

При цьому, негативна інформація повинна порушувати право позивача на повагу до гідності, честі чи ділової репутації, саме на думку позивача, а не спільноти, суспільства та ін. [4].

Тобто, порушення права на повагу до честі, гідності чи ділової репутації ставиться в залежність саме від суб'єктивного сприйняття цієї інформації позивачем.

Особа, особисті немайнові права якої порушено внаслідок поширення про неї недостовірної інформації, має право на спростування цієї інформації [2].

Негативною слід вважати інформацію, у якій стверджується про порушення особою, зокрема, норм чинного законодавства, вчинення будь-яких інших дій (наприклад, порушення принципів моралі, загальновищначених правил співжиття, неетична поведінка в особистому, суспільному чи політичному житті, тощо) і яка порушує право позивача на повагу до гідності, честі чи ділової репутації [4].

Об'єктивна сторона складу такого цивільного правопорушення передбачає одночасну наявність двох складових елементів – недостовірність поширеної інформації та її направленість на порушення особистих немайнових прав потерпілої особи (негативний зміст) [2].

Звертаючи увагу на викладене, можна констатувати, що цивільне правопорушення, як поширення відносно особи інформації, яка порушує її право на повагу до гідності, честі чи ділової репутації, передбачає наявність поширення відносно такої особи недостовірної і негативної інформації. Тобто, особа набуває права на звернення до суду за захистом свого немайнового права за наявності всіх ознак скоєного цивільного правопорушення - поширення відносно себе недостовірної і негативної інформації.

Кожен має право на повагу до його гідності та честі. Гідність та честь фізичної особи є недоторканими [2].

Під гідністю слід розуміти визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної цінності. З честю пов'язується позитивна соціальна оцінка особи в очах оточуючих, яка ґрунтується на відповідності її діянь (поведінки) загальноприйнятим уявленням про добро і зло, а під діловою репутацією фізичної особи розуміється набута особою суспільна оцінка її ділових і професійних якостей при виконанні нею трудових, службових, громадських чи інших обов'язків [4].

Негативна інформація, поширена про особу, вважається недостовірною, якщо особа, яка її поширила, не доведе протилежного (презумпція добропорядності) [2].

Згідно з положеннями статті 277 ЦК України і статті 10 Цивільного процесуального кодексу України обов'язок довести, що поширена інформація є достовірною, покладається на відповідача, проте позивач має право подати докази недостовірності поширеної інформації [4].

Отже, тягар доказування достовірності негативної інформації про позивачів покладається на відповідачів, а на позивачів покладено лише обов'язок доказування факту поширення такої інформації відповідачами. Цей висновок узгоджується з приписом абзацу 1 частини 2 статті 302 Цивільного кодексу України.

Вирішуючи питання про визнання поширеної інформації недостовірною, суди повинні визначати характер такої інформації та з'ясувати, чи є вона фактичним твердженням, чи оціночним судженням [4].

Оціночними судженнями, за винятком образи чи клепу, є висловлювання, які не містять фактичних даних, зокрема критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути тлумаченні як такі, що містять фактичні дані, з огляду на характер використання мовних засобів, зокрема, гіпербол, алегорій, сатири. Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості [1].

Отже, відповідно до статті 277 Цивільного кодексу України не є предметом судового захисту оціночні судження, думки, переконання, критична оцінка певних фактів і недоліків, які, будучи вираженням суб'єктивної думки і поглядів відповідача, не можна перевірити на предмет їх відповідності дійсності (на відміну від перевірки істинності фактів) і спростувати, що відповідає прецедентній судовій практиці Європейського Суду з прав людини при тлумаченні положень статті 10 Конвенції.

Європейський Суд з прав людини вказує, що свобода вираження поглядів становить одну з основних підвалин демократичного суспільства і одну з принципових умов його прогресу і самореалізації кожної особи та робить розрізнення між твердженнями факту та оціночними судженнями (справа "Лінгенс проти Австрії") [6].

Європейський Суд з прав людини у своїй судовій практиці дотримується підходу щодо захисту свободи вираження, вказуючи, що свобода висловлювати свої погляди є правом людини, визаним у світі, мабуть, найбільш широко. Вільне передавання почуттів, поглядів та ідей є істотним чинником повноцінного розвитку особистості в суспільстві, так само, як і здатність людини сприймати заперечення, спонукання, заохочення через ідеї, висловлені іншими людьми, яка є також важливою для формування особистих переконань [7].

Оціночне судження, як стверджує практика Європейського Суду з прав людини (справа "Лінгенс проти Австрії"), є висновком, отриманим у результаті інтелектуальної, логічної обробки і узагальнення фактів, оцінок інших людей, інформації довідкового характеру та причинно-наслідкового зв'язку між зазначеними джерелами інформації [6].

У рішенні Європейського суду з прав людини від 29 березня 2005 року в справі «Українська Прес-Група проти України» зазначено: «У своїй практиці суд розрізняє факти та оціночні судження. Якщо існування фактів може бути підтвержене, правдивість оціночних суджень є нездійсненною і порушує свободу висловлення думки як таку, що є фундаментальною частиною права, яке охороняється статтею 10 Конвенції про захист прав і основних свобод людини (ратифікованою Законом України від 17 липня 1997 року №475/97-ВР). Однак, навіть якщо висловлювання є оціночним судженням, пропорційність втручання має залежати від того, чи існує достатній фактичний базис для оспорюваного висловлювання» [8].

Проте, необхідно звернути увагу на те, що тією ж статтею 10 частини 2 Конвенції передбачено законодавче обмеження права на свободу думки та слова, на вільне вираження своїх поглядів та переконань, зокрема, для захисту репутації або прав інших осіб, тощо, і є необхідним в демократичному суспільстві [7].

Звертаючи увагу на викладене вище, за результатами ґрунтовного правового аналізу діючого законодавства України, позицій Верховного Суду України та Європейського Суду з прав людини, можливо дійти такого:

- реалізація права осіб на інформацію не повинна порушувати громадські, політичні, економічні, соціальні, духовні, екологічні та інші права, свободи і законні інтереси інших громадян;
- кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї;
- цивільне правопорушення, як порушення права особи позивача на повагу до гідності, честі чи ділової репутації, передбачає наявність поширення відносно такої особи недостовірної і негативної інформації;
- фактичні твердження можливо перевірити на предмет їх відповідності дійсності і спростувати;
- честь і гідність, ділова репутація - це категорії моральності, які у своїй сукупності визначають добре ім'я людини;
- не є предметом судового захисту оціночні судження, думки, переконання, критична оцінка певних фактів і недоліків, які, будучи вираженням суб'єктивної думки і поглядів відповідача, не можна перевірити на предмет їх відповідності дійсності і спростувати. При цьому, навіть коли твердження становить оціночне судження, має бути наявна фактична основа для такого судження;
- тягар доказування достовірності негативної інформації про позивачів покладається на відповідачів, а на позивача покладено лише обов'язок доказування факту поширення недостовірної і негативної інформації відповідачем.

Конституційний Суд України, вирішуючи справу №1-9/2003 за конституційним зверненням громадянина Сердюка Валерія Анатолійовича про офіційне тлумачення положення частини першої статті 7 Цивільного кодексу Української РСР (справа про поширення відомостей), дійшов такого: положення частини першої статті 7 Цивільного кодексу Української РСР "поширив такі відомості" в аспекті конституційного звернення треба розуміти так, що викладення у листах, заявах, скаргах до правоохоронного органу відомостей особою, на думку якої посадовими чи службовими особами цього органу при виконанні функціональних обов'язків порушено її право, не може вважатися поширенням відомостей, які порочать честь, гідність чи ділову репутацію або завдають шкоди інтересам цих осіб. Викладення у листах, заявах, скаргах до правоохоронного органу завідомо неправдивих відомостей тягне за собою відповідальність, передбачену чинним законодавством України.

При цьому, Конституційний Суд України, приймаючи це рішення, дійшов висновку, що підставою цивільно-правової відповідальності заявника, передбаченої статтею 7 Цивільного кодексу України, може бути поширення недостовірної інформації стосовно особистого (сімейного) життя посадової чи службової особи правоохоронного органу як людини і громадянина.

Також Конституційний Суд України у своєму рішенні зазначив: «Проблеми, пов'язані з особливостями реалізації права громадян на свободу вираження поглядів і критику стосовно дій (бездіяльності) посадових та службових осіб, неодноразово були предметом розгляду Європейського суду з прав людини. Застосовуючи положення

статті 10 Конвенції про захист прав людини та основних свобод у рішеннях у справах «Нікула проти Фінляндії», «Яновський проти Польщі» та інших, Суд підкреслює, що межі допустимої інформації щодо посадових та службових осіб можуть бути ширшими, порівняно з межами такої ж інформації щодо звичайних громадян. Тому, якщо посадові чи службові особи діють без правових підстав, то мають бути готовими до критичного реагування з боку суспільства» [9].

Практика Європейського Суду з прав людини виходить з того, що права на недоторканість гідності та честі публічної особи підлягають захисту у випадку, коли ця особа (посадова чи службова особа) доведе, що інформація поширена із знанням її неправдивості або із нехтуванням питання про їх правдивість чи неправдивість (рішення у справі "Нью-Йорк Таймс проти Салівана" (New York Times v. Sullivan) чи "Куртіс Паблішінг Ко. проти Батса" (Curtis Publishing Co. v. Butts) [10].

При цьому, національні суди при здійсненні правосуддя у такій категорії справ дійшли висновку, що звернення до правоохоронного чи державного органу із заявою або скаргою про неправомірні дії особи, якщо цей орган наділений владними повноваженнями щодо поновлення законності у відповідних відносинах чи застосування передбачених законом санкцій до правопорушника, не може розцінюватись як поширення неправдивих відомостей, якщо не встановлено, що фактично метою цих дій було приниження честі, гідності та ділової репутації певної особи, та для звернення особи до вказаних органів не було жодних підстав і це звернення було викликано не наміром виконати свій громадський обов'язок або захистити свої права, свободи чи законні інтереси.

Звертаючи увагу на викладене вище, за результатами ґрунтовного правового аналізу діючого законодавства України, позицій Конституційного Суду України та Європейського Суду з прав людини можливо констатувати, що не може вважатися поширенням відомостей, які порочать честь, гідність чи ділову репутацію або завдають шкоди інтересам посадовим або службовим особам, лише, якщо такі листи, заяви, скарги містять одночасно відомості (на думку заявника, скаржника): про посадову або службову особу; про виконання такою особою відповідних функціональних обов'язків, які призвели до порушення права заявника (скаржника); з зазначенням, у чому полягає порушення прав заявника (скаржника), а також, у чому полягають дії такої посадової або службової особи, зокрема без правових підстав, які порушили право заявника (скаржника), а також оціночні судження, думки, переконання, критична оцінка певних фактів і недоліків.

Не може розцінюватися як поширення неправдивих відомостей, зокрема відносно посадової або службової особи, якщо не встановлено, що:

- звернення до правоохоронного чи державного органу із заявою або скаргою про неправомірні дії особи, якщо цей орган наділений владними повноваженнями щодо поновлення законності у відповідних відносинах чи застосування передбачених законом санкцій до правопорушника;
- фактично метою цих дій було приниження честі, гідності та ділової репутації певної посадової або службової особи;
- для звернення особи до вказаних органів не було жодних підстав і це звернення було викликано не наміром виконати свій громадський обов'язок або захистити свої права, свободи чи законні інтереси.

Враховуючи викладене, за проведеним правовим аналізом норм діючого законодавства України, правових позицій Конституційного Суду України, Верховного Суду України, Європейського Суду з прав людини та національних судів загальної юрисдикції можливо дійти ґрунтовного висновку, що посадова або службова особа може звернутися

до суду за захистом і заявити вимогу про захист гідності та честі, ділової репутації, спростування недостовірної і негативної інформації та відшкодування завданої моральної (немайнової) шкоди, якщо заява (скарга) не містить відомостей:

- про виконання такою особою відповідних функціональних обов'язків, які призвели до порушення права заявника (скаржника); із зазначенням, у чому полягає порушення прав заявника (скаржника), а також, у чому полягають дії такої посадової або службової особи, зокрема без правових підстав, які порушили право заявника (скаржника);

якщо заява (скарга) містить відомості:

- недостовірної і негативної інформації, пов'язаної з виконанням особою своїх функціональних обов'язків, а також (можливо) особистого життя посадової або службової особи, як людини і громадянина;

якщо заява (скарга):

- направлена до правоохоронного чи державного органу, який не наділений владними повноваженнями щодо поновлення законності у відповідних відносинах чи застосування передбачених законом санкцій до правопорушника;

якщо:

- фактично метою звернення було приниження честі, гідності та ділової репутації певної особи;
- інформація поширена зі знанням її неправдивості;
- для звернення особи до правоохоронного чи державного органу не було жодних підстав і це звернення було викликано не наміром виконати свій громадський обов'язок або захистити свої права, свободи чи законні інтереси.

Підводячи підсумок, на наш погляд, зазначений вище комплекс основних факторів має суттєве значення при можливому зверненні посадової або службової особи до суду за захистом свого порушеного особистого немайнового права. При доведенні в суді їх існування дасть можливість посадовій або службовій особі повною мірою захистити свою гідність та честь, ділову репутацію, спростувати недостовірну і негативну інформацію, пов'язану з виконанням нею своїх функціональних обов'язків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/> ;
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
5. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України, від 27.02.2009 №1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
6. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі "Лінгенс проти Австрії" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
7. Рішення Печерського районного суду м. Києва від 16.11.2012 у справі №2-2561/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua/>

8. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Українська Прес-Група проти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
9. Рішення Конституційного Суду України у справі №1-9/2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
10. Ухвала апеляційного суду Дніпропетровської області від 02.12.2013 у справі №199/4614/13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravoscope.com/act-uxvala-sudu>.

REFERENCES

1. Pro informatsiyu : Zakon Ukrayini from 02.10.1992 № 2657-XII [Law of Ukraine “About information”]. – Access mode : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
2. Tsivil’nii kodeks Ukrayini from 16.01.2003 № 435-IV [The Civil Code of Ukraine]. – Access mode : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
3. Konstitutsiya Ukrayini from 28.06.1996 № 254к/96-ВР [The Constitution of Ukraine]. – Access mode : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
4. Tsivil’nii protsesual’nii kodeks Ukrayini from 18.03.2004 № 1618-IV [Ukrainian Civil Code of practice]. – Access mode : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
5. Postanova Plenumu Verkhovnogo Sudu Ukrayini, from 27.02.2009 №1 "Pro sudovu praktiku u spravakh pro zakhist gıdnosti ta chesti fizichnoyi osobi, a takozh dilovoyi reputatsiyi fizichnoyi ta yuridichnoyi osobi" [the Decree of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine? from 27.02.2009, №1, “About court practice in defence of individual’s honour and respect, and also in defence of business standing of individuals and corporations”]. – Access mode : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
6. Rishennya Evropeis’kogo Sudu z prav lyudini on business "Lingens proti Avstriyi"[Law of Ukraine “About information”]. – Access mode : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
7. Rishennya Pechers’kogo raionnogo sudu m.Kieva from 16.11.2012 on business №2-2561/12 [Pechersk District Court order on the Case №2-2561/12, dated 16.11.2012]. – Access mode : <http://search.ligazakon.ua/>
8. Rishennya Evropeis’kogo sudu z prav lyudini u spravi «Ukrayins’ka Pres-Grupa proti Ukrayini» [European Human Rights Court order on the Case “Ukrainian press-group against Ukrain”]. – Access mode : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
9. Rishennya Konstitutsiinogo Sudu Ukrayini on business №1-9/2003 [Ukrainian Constitutional Court order on the Case №1-9/2003]. – Access mode : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
10. Ukhvala apelyatsiinogo sudu Dnipropetrovs’koyi oblasti from 02.12.2013 on business №199/4614/13 [Dnepropetrovsk Regional Court of Appeal order on the Case №199/4614/13]. – Access mode : <http://pravoscope.com/act-uxvala-sudu>.